

Genç erişkin erkeklerin kontrasepsiyon yöntemleri kullanım durumları ve etki eden faktörlerin değerlendirilmesi

Assessment of usage status and affecting factors about the contraception methods of young adult men

● Duygu Ayhan Başer¹, ● Tülin Karaca², ● Zehra Nur Yağlı²,
● Kübra Dağcıoğlu², ● İzzet Fidancı³, ● Hilal Aksoy³, ● Mustafa Cankurtaran⁴

¹⁾ Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı Başkanı, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara.

²⁾ Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Dr. Arş. Gör., Ankara.

³⁾ Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Dr. Öğr. Gör., Ankara.

⁴⁾ Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları AD Geriatri BD Başk., Prof. Dr., Ankara.

İletişim adresi:

Dr. Duygu Ayhan Başer
duyguayhan@outlook.com

Geliş tarihi: 24/08/2020

Kabul tarihi: 25/11/2020

Yayın tarihi: 25/12/2020

Alıntı Kodu: Ayhan Başer D. ve ark. Genç erişkin erkeklerin kontrasepsiyon yöntemleri kullanım durumları ve etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. Jour Turk Fam Phy 2020; 11 (4): 159-170. Doi: 10.15511/tjtfp.20.00459.

Özet

Amaç: Bu çalışma ile ülkemizde daha önce üzerinde çalışılmamış bir grup olan genç erişkin erkeklerin aile planlaması ve kontrasepsiyon yöntemleri hakkında bilgi, kullanım durumu ve tutumlarını değerlendirmeyi ve etki eden faktörleri saptamayı amaçladık.

Metot: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma internet üzerinden online e-anket uygulanarak Haziran 2020 ile Temmuz 2020 tarihleri arasında 18-35 yaş arası erkek bireylere yapılmıştır. Araştırmada toplamda 25 sorudan oluşan ve literatür taraması sonrası oluşturulan anket formu uygulanmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen e-anket formu web üzerinden üç gün aralıklarla toplam 10 kere paylaşılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların (n=380) %85,0'i hayatı boyunca en az bir kez cinsel birliktelik yaşamış. Bu kişilerin (n=323) %55,7'si hayatı boyunca; %21,1'i ise son bir yılda birden çok partnerle birlikte olmuş. %89,2'si önümüzdeki bir yıl içinde çocuk yapmayı planlamamaktadır. Cinsel birliktelik yaşamış olanların %65,9'u cinsel birlikteliğinde kontraseptif yöntem kullanmış. Eğitim seviyesi arttıkça (p=0,003) kontraseptif yöntem kullanma sıklığının artması istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur. Alkol kullananlar kullananlara göre (p=0,004), cinsel birliktelikte erkeklerin korunması gerektiğini düşünenler diğerlerine göre (p<0,001) daha fazla oranda kontraseptif yöntem kullanmaktadır.

Sonuç: Çalışmamız genç erişkin erkek örnekleminde yapılmış olup sonuç olarak erkeklerin yarısından fazlasının birlikteliğinde erkek kontraseptif yöntemi kullandığı görülmüştür. Bu oranların artması, erkeklerin aile planlamasında partneri ile ortak karar vererek müdahil olması, erkeklerin bilgi düzeylerinin artırılması için özellikle birinci basamak sağlık merkezlerinde ve aile sağlığı merkezlerinde evlilik öncesi başvuruların bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Hekimliği, Aile Planlaması, Birinci Basamak, Erkek, Kontrasepsiyon

Summary

Objective: With this study, we aimed to evaluate the knowledge, usage status and attitudes of young adult men about family planning and contraception methods, a group that has not been studied before in our country, and to determine the influencing factors.

Method: This descriptive research was conducted on male individuals between the ages of 18-35 between June 2020 and July 2020 by applying an online e-questionnaire. In the study, a questionnaire form consisting of 25 questions in total and formed after the literature review was applied. The e-questionnaire form developed by the researchers was shared 10 times over the web at three-day intervals.

Results: 85.0% of the participants (n = 380) have experienced sexual intercourse at least once in their life. 55.7% of these people (n = 323) throughout their life; 21.1% of them have been with more than one partner in the last year. 89.2% of them do not plan to have a child in the next year. 65.9% of those who have had sexual intercourse have used contraceptive methods in their sexual intercourse. As the education level increases (p = 0.003), the increase in the frequency of using contraceptive methods was found to be statistically significant. Those who use alcohol (p = 0.004) and who think that men should be protected during sexual intercourse (p <0.001), use contraceptive methods more than others.

Conclusion: Our study was conducted with a young adult male sample, and as a result, it was observed that more than half of the men used male contraceptive method together. In order to increase these rates, men to intervene in family planning by making a joint decision with their partner, and to increase the knowledge level of men, pre-marital applications should be evaluated as an opportunity, especially in primary health care centers and family health centers.

Keywords: Family Medicine, Family Planning, Primary Care, Male, Contraception

Alıntı Kodu: Ayhan Başer D. ve ark. Genç erişkin erkeklerin kontrasepsiyon yöntemleri kullanım durumları ve etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. Jour Turk Fam Phy 2020; 11 (4): 159-170. Doi: 10.15511/tjtfp.20.00459.

Giriş

Kontrasepsiyon, çeşitli kimyasal ilaçlar, cerrahi prosedürler, cinsel uygulamalar veya cihazlar kullanılarak gebeliklerin planlı bir şekilde önlenmesi olarak tanımlanmaktadır.⁽¹⁻³⁾ Aile planlaması hizmetlerinde önemli bir yer kaplayan kontrasepsiyon yöntemlerinin cinsiyet fark etmeksizin tüm bireylere sağlık kuruluşlarında eğitilmiş personel tarafından kaliteli bir şekilde verilecek danışmanlık hizmetleri ile sunulması ve aile planlamasına iki cinsiyetin de dahil edilmeye çalışılması çok önemlidir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda erkeklerin aile planlamasına dahil olma konusunda istekli olduklarına dair sonuçlar alınmaktadır.⁽⁴⁻⁹⁾ Gelişmekte olan ülkelerde erkeklerin büyük bölümü aile planlaması sorumluluğunu çiftlerin paylaşması görüşünü kabul etmekte, ancak kontraseptif yöntemleri kadınların kullanması gerektiğine inanmaktadır.^(8,9)

Ülkemizde Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın (TNSA) 2018'de açıkladığı verilere göre Türkiye'de evli kadınların yalnızca %70'i herhangi bir aile planlama yöntemi kullanmaktadır. En yaygın kullanılan yöntemler ise geri çekme (%20), erkek kondomu (%19), rahim içi araç (RİA) (%14) ve tüplerin bağlanması (%10)'dır.⁽¹⁰⁾ 2013'teki verilere göre erkeklerin kontrasepsiyon kullanma oranlarında artış görülse de, ülkemizde hala erkeklerin aile planlamasına katılım oranları gelişmiş ülkelere kıyasla azdır.⁽¹¹⁾

Ülkemizde erkeklerin kontrasepsiyon yöntemleri ile ilgili görüş ve davranışlarını irdeleyen çalışmalar bulunmakla birlikte,⁽⁴⁻⁷⁾ kontraseptif yöntem kullanma durumlarına etki eden faktörlerin araştırıldığı az sayıda araştırma bulunmaktadır.^(5, 7) Bu çalışmalar da genelde evli erkek örnekleminde yapılmıştır. Bu çalışma ile ülkemizde daha önce üzerinde çalışılmamış bir grup o-

lan genç erişkin erkeklerin aile planlaması ve kontrasepsiyon yöntemleri hakkında bilgi, kullanım durumu ve tutumlarını değerlendirmeyi ve etki eden faktörleri saptamayı amaçladık.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma Haziran 2020 ile Temmuz 2020 tarihleri arasında internet üzerinden online e -anket uygulanarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 18-35 yaş arası erkek bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem hesabı yapılmamış olup belirlenen tarihler arasında anket formunu dolduran ve dahil etme kriterlerini karşılayan sayıda kişi çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışmada "18 yaş üstü olma", "koordinasyon sorunu olmama" ve "çalışmaya katılmayı kabul etme" dahil etme kriterleri olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada toplamda 25 sorudan oluşan ve literatür taraması sonrası oluşturulan anket formu uygulanmıştır. Ankette sosyodemografik bilgiler (7 soru), sağlık özellikleri (4 soru), tutum ve davranış (8 soru) ve bilgi düzeyi (6 soru) ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ile etik kurul onamı alınmasını izleyen bir ay süresince web üzerinden toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen e-anket formu araştırmacıların dahil oldukları ve grup yöneticilerinden izin aldıkları eğitim, iş, sosyal arkadaş gruplarında (Facebook ve WhatsApp uygulaması dahilindeki) üç gün aralıklarla toplam 10 kere paylaşılmıştır. Araştırma formu başına eklenen gönüllü onam formunu olumlu olarak dolduran kişiler anket formunu doldurabilmiştir. Tüm verilere cevap veren kişiler çalışmaya dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi: Verilerin değerlendirilmesinde

sürekli olan değişkenler için ortalama \pm standart sapma, niteliksel veriler için frekans tablosu kullanılmıştır. Niteliksel veriler arasında ilişki araştırılırken ki-kare testi kullanılmıştır. Sürekli değişkenler arasında farklılıklar için ise t testi, ANOVA testi veya bunların nonparametrik karşılıkları kullanılmıştır. Yanılma düzeyi olarak $\alpha=0.05$ değeri kabul edilmiştir. İstatistiksel analizler SPSS 23 paket programı ile yapılmıştır.

İzinler

Çalışmanın etik kurul onayı Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan GO 20/531 sayılı ve 09.06.2020 tarihi ile alınmıştır.

Bulgular

Çalışmaya toplamda 380 genç erkek katılmıştır. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri **Tablo 1**'de sunulmuştur. Katılımcıların %85,0'ı (n=323) hayatı boyunca en az bir kez cinsel birliktelik yaşamış. Bu kişilerin %55,7'si (n=180) hayatı boyunca; %21,1'i (n=68) ise son bir yılda birden çok partnerle birlikte olmuş. Katılımcıların %86,3'ünün (n=328) çocuğu bulunmazken; %6,6'sının (n=25) iki ve daha fazla sayıda çocuğu bulunmaktadır, %89,2'si (n=339) önümüzdeki bir yıl içinde çocuk yapmayı planlamamaktadır.

Cinsel birliktelik yaşamış olanların %65,9'i (n=213) cinsel birlikteliğinde kontraseptif yöntem kullanmış. Kontrasepsiyon yöntemleri için gerekenleri %61,9'u (n=200) eczaneden, %9,0'ı (n=29) aile sağlığı merkezinden (ASM) temin etmektedir. En sık kullanılan yöntemler ise kondom kullanma (%52,9) ve geri çekmedir (%50,8). **Grafik 1**'de cinsel birlikteliği olmuş/olanların kullandıkları kontraseptif yöntemler sunulmaktadır.

Katılımcıların erkeklerde kullanılan kontraseptif yöntemlere dair tutumları **Tablo 2**'de sunulmuştur. Ka-

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

	Sayı(n)	Yüzde(%)
Yaş		
18-21	46	12,1
22-30	280	73,7
31-35	54	14,2
Eğitim düzeyi		
Lise ve altı	62	16,3
Önlisans ve Lisans	209	55,0
Lisansüstü	109	28,7
Öğrencilik durumu		
Hayır	217	57,01
Evet	163	42,9
Bölümü* (n=163)		
Sağlık Bilimleri ile ilgili	63	38,7
Sağlık Bilimleri ile ilgili değil	100	61,3
Gelir getiren bir işte çalışma		
Hayır	135	35,5
Evet	245	64,5
Meslek* (n=245)		
Sağlık Bilimleri ile ilgili	124	50,6
Sağlık Bilimleri ile ilgili değil	121	49,4
Medeni durum		
Evli	99	26,1
Dul (Boşanmış, Eşi Vefat Etmiş)	8	2,1
Bekâr	273	71,8
Sigara kullanma		
Evet	149	39,2
Bazen	45	11,8
Hayır	186	48,9
Alkol kullanma		
Evet	194	51,1
Bazen	0	0
Hayır	186	48,9
Kronik hastalık varlığı		
Hayır	315	82,9
Evet	65	17,1
TOTAL	380	100,0

*Belirtilen satırdaki parametre kendi içinde değerlendirilmiş olup, total sayı parantez içinde belirtilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların erkeklerde kullanılan kontraseptif yöntemlere dair tutumları

	Evet% (n)	Hayır% (n)	Fikrim yok%(n)
Cinsel ilişkide kondom kullanmak cinsel doyumunu azaltır mı?	27,6 (105)	62,9 (239)	9,5 (36)
Kondom kullanırken yine de gebelik olabilir mi?	15,5 (59)	76,1 (289)	8,4 (32)
Kondom kullanmak partnerler arasında güvensizlik yaratır mı?	71,6 (272)	19,7 (75)	8,7 (33)
Kondom kullanmak kısırlığa sebep olur mu?	84,7 (322)	4,2 (16)	11,1 (42)
Vazektomi cinsel doyumunu azaltır mı?	48,4 (184)	20,3 (77)	31,3 (119)
Vazektomi sonrasında yine de gebelik olabilir mi?	38,4 (146)	32,9 (125)	28,7 (109)
Çocuk düşünmediğiniz dönemde vazektomi yöntemi tercih eder misiniz?	56,8 (216)	20,8 (79)	22,4 (85)
Vazektomi yöntemi ile erkeklik fonksiyonları sona ermiş olur mu?	55,5 (211)	14,7 (56)	29,7 (113)
Geri çekme yöntemi cinsel doyumunu azaltır mı?	39,7 (151)	48,2 (183)	12,1 (46)
Geri çekme yöntemi ile gebelik olabilir mi?	12,1 (46)	78,2 (297)	9,7 (37)
<i>*Veriler satır yüzdesidir.</i>			

Tablo 3. Katılımcıların kontraseptif yöntemlere dair bilgi durumları

	Hakkında bilgi sahibi olma % (n)	Cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı koruyuculuk % (n)	Yan etki durumu % (n)	Geri dönüşsüz % (n)	Cinsel istek üzerine etkililik % (n)
Doğum kontrol hapları	84,8 (319)	3,7 (14)	50,9(193)	0,8 (3)	9,2 (35)
Kadında tüplerin bağlanması	64,2 (244)	0,8 (3)	8,4 (32)	42,1 (160)	6,6 (25)
Erkek üreme kanallarının bağlanması	52,6 (200)	2,1 (8)	7,4 (28)	41,8 (159)	9,5 (36)
Üç aylık iğne	43,4 (165)	0,5 (2)	27,4 (104)	2,1(8)	3,9 (15)
Kondom	83,7 (318)	61,1 (232)	1,1 (4)	1,1 (4)	25,0(95)
Rahim içi araç (spiral)	63,2 (243)	4,7 (18)	20,8 (79)	1,8 (7)	3,4 (13)
Takvim yöntemi	54,5 (207)	2,9 (11)	1,1 (4)	2,6 (10)	3,7 (14)
Geri çekme	72,9 (277)	2,6 (10)	1,6 (6)	2,4 (9)	7,1 (27)
Deri altı implant yöntemi	38,7 (147)	3,2 (12)	16,1 (61)	2,1 (8)	1,8 (7)
Cilt üzeri yama yöntemi	36,6 (139)	3,7 (14)	15,0 (57)	1,6 (6)	1,6 (6)
Vajinal halka	42,1 (160)	6,8 (26)	4,7 (18)	1,3 (5)	5,5 (21)
Emzirme dönemi	45,4 (172)	2,4 (9)	0,3 (1)	0,8 (3)	2,6 (10)
Vücut sıcaklığı yöntemi	41,3 (155)	2,9 (11)	0,5 (2)	0,8 (3)	1,3 (5)
Acil doğum kontrol yöntemi	52,6 (200)	2,1 (8)	24,2 (92)	1,6 (6)	1,3 (5)

**Veriler her sütündeki parametre için "evet" diyenlerin yüzde ve sayısı olarak sunulmuştur.*

tılımcıların cinsel birliktelikte kimin korunması gerektiğine dair düşünceleri **Grafik 2**'de sunulmuştur.

Katılımcıların kontraseptif yöntemlere dair bilgi durumları **Tablo 3**'de sunulmuştur. Katılımcıların kontraseptif yöntemlere dair bilgi durumları incelendiğinde en sık bilinen yöntemlerin doğum kontrol hapları (%84,8) ve kondom (%83,7) kullanmak olduğu görülmüştür. Cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı koruyucu yöntem olarak en sık kondom (%61,1), yan etkisi olan yöntem olarak en sık doğum kontrol hapları (%50,9), üç aylık iğneler (%27,4), geri dönüşsüz yöntem olarak en sık kadında tüplerin bağlanması (%42,1) ve erkek üreme kanallarının bağlanması (%41,8) ve cinsel istek üzerine etkili olarak en sık kondom (%25,0) ve erkek üreme kanallarının bağlanması (%9,5) belirtilmiştir.

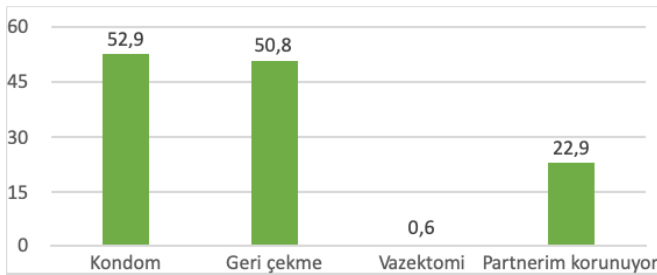
En etkili yöntem olarak kondom (%27,3) belirtilirken, bunu kadınlarda tüplerin bağlanması (%21,6) izlemektedir. En etkisiz yöntem ise geri çekme (%47,2) iken bunu vücut sıcaklığı yöntemi (%19,6) izlemektedir. Katılımcılar kontrasepsiyon yöntemleri ile ilgili bilgilerini; %22,9'u (n=83) partnerinden, %64,5'i (n=234) internetten, %35,8'i (n=130) arkadaşından, %48,2'si (n=175) okuldan, %32,5'i (n=118) hekimden ve %3,9'u (n=14) ebeveyninden öğrenmektedir.

Katılımcıların kontraseptif yöntemleri seçerken en sık dikkat edilmesi gerektiğini düşündükleri faktörler sırasıyla; etkinlik (%65,3), cinsel isteği azaltmaması (%65,0), partnerin memnuniyeti (%58,2), kullanımının hızlı ve kolay olması (%51,7) ve ileriki dönemde doğurganlığı azaltmaması (%47,5) şeklindedir.

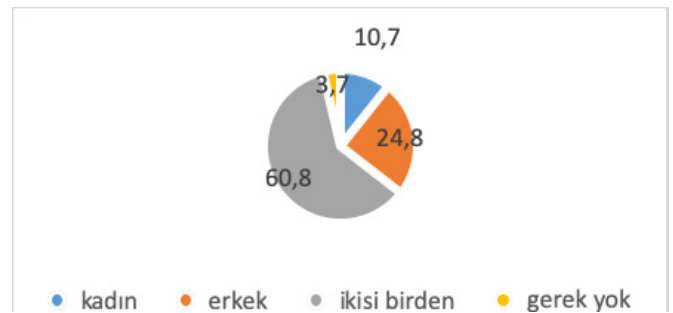
Cinsel birliktelik yaşadığı halde kontraseptif yöntem kullanmayanların (n=113) kullanmama nedenleri sorgulandığında en sık neden olarak sırasıyla; kontraseptif yöntemlerin cinsel isteği azalttığını düşünme (%23,0), pahalı olması (%19,5), gerekli olduğunu düşünmeme (%14,2) ve yan etkilerinden dolayı (%12,4) kullanmadıkları belirtilmiştir.

Katılımcıların kontraseptif yöntem kullanma durumları ile ilişkili olabilecek faktörler **Tablo 4**'de sunulmuştur. Eğitim seviyesi arttıkça kontraseptif yöntem kullanma sıklığının artması istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (p=0,003). Alkol kullananlar kullanmayanlara göre daha fazla oranda kontraseptif yöntem kullanmaktadır (p=0,004). Cinsel birliktelikte erkeklerin korunması gerektiğini düşünenler diğerlerine göre daha fazla oranda kontraseptif yöntem kullanmaktadır (p<0,001).

Katılımcıların kondom kullanma durumları ile ilişkili olabilecek faktörler **Tablo 4**'de sunulmuştur. 18-21

Grafik 1. Cinsel birlikteliği olmuş/olan erkeklerin kullandıkları kontraseptif yöntemler

Grafik 2. Katılımcıların cinsel birliktelikte kimin korunması gerektiğine dair düşünceleri

Tablo 4. Cinsel birlikteliği olan katılımcıların (n=323) kontraseptif yöntem kullanma durumları ile ilişkili olabilecek faktörler

	Kontrasepsiyon kullanma durumu					Kondom kullanma durumu					Geri çekme uygulama durumu				
	Evet		Hayır		p	Evet		Hayır		p	Evet		Hayır		p
	n	%	n	%		n	%	n	%		n	%	n	%	
Yaş															
18-21	15	9,1	9	8,8	0,281	6	3,5	23	15,1	0,001	15	9,1	14	8,8	0,546
22-30	155	68,3	89	80,3		136	79,5	104	68,4		118	72,0	122	76,7	
31-35	43	22,6	12	10,9		29	17,0	25	16,4		31	18,9	23	14,5	
Eğitim düzeyi															
Lise/Lise altı	22	10,3	24	21,6	0,003	15	8,8	33	21,7	0,001	23	14,0	25	15,7	0,867
Önlisans/Lisans	118	55,1	60	55,0		93	54,4	82	53,9		91	55,5	84	52,8	
Lisansü	73	34,6	26	23,4		63	36,8	37	24,3		50	30,5	50	31,4	
Öğrencilik durumu															
Hayır	122	57,3	72	66,4	0,110	109	63,7	87	57,2	0,232	102	40,9	94	59,1	0,572
Evet	91	42,7	38	33,6	0,110	62	36,3	65	42,8		62	37,8	65	62,2	
Bölümü (n=163)															
Sağlık ile ilgili	55	42,	25	41,7	0,594	24	38,7	25	38,5	0,977	22	35,5	27	41,5	0,484
Sağlık ile ilgili değil	76	58,0	35	58,3		38	61,3	40	61,5		40	64,5	38	58,5	
Gelir getiren bir işte çalışma															
Hayır	69	32,4	32	29,5	0,672	44	25,7	58	38,2	0,016	53	32,3	49	30,8	0,772
Evet	144	37,6	78	70,5		127	74,3	94	61,8		111	67,7	110	69,2	
Meslek (n=245)															
Sağlık ile ilgili	77	48,1	51	56,0	0,175	71	55,9	47	50,0	0,384	41	36,9	62	56,4	0,004
Sağlık ile ilgili değil	83	51,9	40	44,0		56	44,1	47	50,0		70	63,1	48	43,6	
Medeni durum															
Evli	70	33,2	25	23,9	0,070	4	2,3	4	2,6	0,463	51	31,1	47	29,6	0,095
Bekâr	3	1,4	5	4,4		57	33,3	41	27,0		7	4,3	1	0,6	
Dul	140	65,4	80	71,7		110	64,3	107	70,4		106	64,6	111	69,8	
Sigara kullanma															
Evet	81	38,3	46	42,5	0,686	62	36,3	67	44,1	0,344	65	39,6	64	40,3	0,000
Bazen	26	12,1	11	9,7		20	11,7	17	11,2		30	18,3	7	4,4	
Hayır	106	49,5	53	47,8		89	52,0	68	44,7		69	42,1	88	55,3	
Alkol kullanma															
Evet	130	60,7	60	45,1	0,004	110	64,3	71	46,7	0,001	99	60,4	82	51,6	0,111
Hayır	83	39,3	50	54,9		61	35,7	81	53,3		65	39,6	77	48,4	
Kronik hastalık varlığı															
Evet	37	17,4	23	22,1	0,275	40	23,4	21	13,8	0,028	130	79,3	132	83,0	0,389
Hayır	176	82,6	87	77,9		131	76,6	131	86,2		34	20,7	27	17,0	

Çocuk varlığı															
Var	37	17,3	18	13,3	0,345	28	16,4	24	15,8	0,886	28	17,1	24	15,1	0,629
Yok	176	82,7	92	86,7		143	83,6	128	84,2		136	82,9	135	84,9	
Çocuk planı															
Var	26	12,2	14	13,4	0,760	22	12,9	19	12,5	0,922	23	14,0	18	11,3	0,466
Yok	187	87,8	96	86,6		149	87,1	133	87,5		141	86,0	141	88,7	
Kaç partner															
1	75	35,1	45	40,8	0,378	64	37,4	79	52,0		57	34,8	86	54,1	0,000
1<	138	64,9	65	59,2		107	62,6	73	48,0		107	65,2	141	45,9	
TOTAL	213	100,0	110	100,0		171	100,0	152	100,0		164	100,0	159	100,0	

*Yüzdelerik değerler sütun yüzdesidir.

yaş arasındaki katılımcıların daha az oranda kullandığı (p=0,001), eğitim seviyesi arttıkça kullanımın arttığı (p=0,001), gelir getiren bir işte çalışanların daha çok kullandığı (p=0,016), alkol kullananların daha sıklıkla kullandığı (p=0,001), kronik hastalığı olanların (p=0,028) ve birden fazla partneri olanların (p=0,009) daha az kullandığı görülmüştür.

Katılımcıların geri çekme yöntemi kullanma durumları ile ilişkili olabilecek faktörler **Tablo 4**'de sunulmuştur. Sağlıkla ilgili bir mesleğe sahip olanların daha az sıklıkla (p=0,004), sigara kullananların (p=0,000) ve birden çok partneri olanların (p<0,001) daha sık bu yöntemi tercih ettiği görüldü.

Tartışma

Genç erişkin erkeklerin aile planlaması ve kontrasepsiyon yöntemleri hakkında bilgi, kullanım durumu ve tutumlarının değerlendirildiği çalışmamızda genç erkeklerin %85,0'nın hayatı boyunca en az bir kez cinsel birliktelik yaşadığı; %89,2'sinin önümüzdeki bir yıl içinde çocuk yapmayı planlamadığı ve cinsel birliktelik yaşamış olanların %65,9'unun cinsel birlikteliğinde

kontraseptif yöntem kullandığı görülmüştür. Ülkemizde ve dünyada bu konuda yapılan çalışmalarda erkeklerin cinsel birlikteliğinde kontraseptif yöntem kullanma sıklıklarının %30-90 arasında değiştiği bildirilmiştir.⁽⁴⁻¹¹⁾ Evli erkeklerde yapılan çalışmalarda bu oranlar %50-65 civarındadır.^(5,7)

Çalışmamızda katılımcıların kontraseptif yöntemlere dair bilgi durumları incelendiğinde en sık bilinen yöntemlerin doğum kontrol hapları ve kondom olduğu görülmüştür. En çok bilinen yöntem olarak "kondom" yönünden çalışma bulguları diğer çalışmalar ve TNSA (2013) bulguları ile benzer sonuçlar göstermektedir.^(7,10,12) Çalışmamızda diğer çalışmalardan farklı olarak erkeklerin doğum kontrol haplarını da kontraseptif yöntem olarak bilmesi sevindirici bir sonuçtur. Diğer taraftan çalışma grubumuzun en çok bildiği yöntemlerin modern yöntemler olduğu görülmüştür. Bu sonuçta çalışma grubunun sosyokültürel düzeyinin yüksek olmasının etkisi olabileceği düşünülmüştür.

Aynı şekilde çalışma grubunun geri çekme yöntemi ve vücut sıcaklığı yöntemini en etkisiz yöntem olarak

tariflemesi; kondomu cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı en koruyucu ve genel anlamda en etkili yöntem olarak tanımlaması ve en sık yan etkiye neden olabilecek yöntem olarak da doğum kontrol hapları, üç aylık iğneleri belirtmesi, çalışma grubunun sosyokültürel düzeyinin bir sonucu olabilir. Bunun yanına kontraseptif yöntemlere dair tutumları değerlendirdiğimizde “Kondom kullanmak partnerler arasında güvensizlik yaratır” (%71,6) ve “Kondom kullanmak kısırlığa sebep olur” (%84,7) önermelerine verilen yüksek yanıtlar ve “Geri çekme yöntemi ile gebelik olabilir” önermesine verilen düşük yanıt oranı (%12,1) hala bu konuda detaylı eğitimlerin verilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Günümüzde erkek kontrasepsiyonunda kullanılan üç yöntem bulunmaktadır. Bunlar; geri çekme, kondom ve vazektomi yöntemleridir.⁽¹³⁾ Çalışmamızdaki genç erkeklerin yarısına yakını kondom (%52,9); yine aynı oranda geri çekme yöntemini (%50,8) kullandıklarını belirtmişlerdir. Vazektomi yaptıran genç erkek sıklığı ise %0,6’dır. TNSA’nın 2018’de açıkladığı verilere göre Türkiye’de en yaygın kullanılan yöntemler geri çekme (%20), erkek kondomu (%19), RİA (%14) ve kadın tüplerinin bağlanmasıdır (%10).⁽¹⁰⁾

Kaya ve arkadaşlarının çalışmasında erkeklerin en sık kullandığı yöntem %35,7 ile kondom olup bunu %19,3 ile geri çekme yöntemi takip etmektedir, vazektomi uygulanmış kimse yoktur.⁽⁴⁾ En fazla kullanılan yöntemler açısından çalışma bulgularımız diğer çalışmalarla benzerlik göstermekle birlikte kullanma sıklıkları bizim çalışmamızda daha yüksek bulunmuştur.⁽⁴⁻¹⁰⁾

Yapılan çeşitli çalışmalarda erkeklerin kontraseptif yöntem kullanımının çeşitli faktörlerden etkilendiği

belirtilmiştir. Çalışmamızda evlilerin dul ve bekârlara göre daha sık kontraseptif yöntem kullandığı görülmüştür ancak fark istatistiksel olarak anlamlı saptanmamıştır. Depe ve arkadaşlarının çalışmasında da evlilikle birlikte kontraseptif yöntem kullanımının arttığı belirtilmektedir.⁽⁶⁾ Evli erkek örnekleminde yapılan çalışmalarda da kontraseptif yöntem kullanma sıklıkları toplum çalışmalarına göre daha yüksek saptanmıştır.^(5,7)

Evlilik, aile planlaması konusunda bireylere sorumluluk getiren, bilincin daha arttığı bir durum olması nedeni ile bu şekilde bir artışa neden olmuş olabilir. Çalışmamızda eğitim seviyesi arttıkça kontraseptif yöntem kullanma sıklığının arttığı görülmüştür; literatüre bakıldığında ise eğitim seviyesinin erkeklerin kontraseptif yöntem kullanma durumlarını etkilemediği saptanmıştır.^(6,14,15)

Çalışmamızın genç erkekler üzerinde yapılması ve örneklemin az kısmının lise ve altı eğitim düzeyinde olması bu sonucu etkilemiş olabilir diye düşünülmüştür. Çalışmalarda yaşın etkisi de çok tartışılmaktadır. Bazı çalışmalar yaşın etkisinin olmadığını belirtirken;⁽¹⁵⁾ bazıları yaşla birlikte kullanımın arttığı belirtilmektedir.⁽⁶⁾ Çalışmamızda yaş aralığı kısıtlı bir örnekleme çalışılmıştır. Bu nedenle yaşın anlamlı bir etkisi saptanmamıştır. Diğer bir etmen ise cinsel birliktelikte erkeklerin korunması gerektiğini düşünenlerin diğerlerine göre daha fazla oranda kontraseptif yöntem kullanmasıdır. Bu sonuç çalışmadaki yanıtların tutarlılığını göstermektedir.

Kondom, doğru ve tutarlı kullanıldığında, hem istenmeyen gebelikleri hem de cinsel yolla bulaşan hastalıkların bulaşma riskini en aza indirir.¹⁶ Çalışmamızda kondom kullanımını etkileyen faktörler değerlendirildi-

ğinde kullanımın 18-21 yaş arasında daha az olduğu, eğitim seviyesi arttıkça arttığı, gelir getiren bir işte çalışanların daha çok kullandığı, alkol kullananların daha sıklıkla kullandığı, kronik hastalığı olanların ve birden fazla partneri olanların daha az kullandığı görülmüştür. Kaya ve arkadaşlarının çalışmasında ise hiç evlenmemiş ve eğitim düzeyi yüksek olan kişiler arasında kondom kullanımının daha fazla olduğu ve kondom kullanmayanların daha fazla sayıda çocuk sahibi olduğu görülmüştür.⁽⁴⁾ Genç yaşta olmanın kondom kullanımını ve cinsel yolla bulaşan hastalık bilgisi sahibi olmayı artırdığına dair çalışmalar bulunmaktadır.⁽¹⁷⁾

Çalışmamız ve ülkemizde yapılan bazı çalışmalar bu bilginin tersi yönde bir sonuç doğurmuştur.^(5,15) Bu konuda yapılacak eğitimlerin erken ergenlik dönemini kapsayacak şekilde yapılması önemlidir. Eğitim düzeyinin artmasının çalışmamız da dahil bütün çalışmalarda kondom kullanımını olumlu etkilediği belirtilmiştir.^(4-9,12) Gelir getiren bir işte çalışma ya da sosyal güvence sahibi olma durumu da kondom kullanımını arttıran önemli faktörlerdendir.

Çalışmamızın önemli sonuçlarından biri partner sayısı daha çok olanların beklenenin aksine daha az sıklıkta kondom kullanmasıdır. Bu konuda cinsel yolla bulaşan hastalıklara vurgu yapılarak bilgi verilmesi çok önemlidir. Özellikle cinsel yolla bulaşan hastalıkların taşıyıcılığı açısından çok partnerli erkeklerin kondom kullanmayarak hem kendini hem de cinsel partnerlerini riske atması toplum sağlığı açısından önemli bir risk taşımaktadır.

Dünyada, çiftler arasında en sık tercih edilen kontrasepsiyon yöntemlerinden biri, geri çekme yöntemidir.⁽¹⁸⁾ Herhangi bir kontrasepsiyon yöntemi kullanır-

ken gebe kalan olgulardan %58,7-%60,6'sının geri çekme yöntemini kullandıkları bildirilmiştir.⁽¹⁹⁾ Çalışmamızda sağlıkla ilgili bir mesleğe sahip olanların daha az sıklıkla, sigara kullananların ve birden çok partneri olanların daha sıklıkla bu yöntemi tercih ettiği görüldü. Kaya ve arkadaşlarının çalışmasında ise hiçbir faktörün geri çekme kullanımını etkilenmediği saptanmış ve bu sonucun yöntemin genelde tercih edilen bir uygulama olması nedeniyle bu şekilde olduğuna yönelik bir yorum yapılmıştır.⁽⁴⁾

Katılımcıların kontrasepsiyon yöntemleri ile ilgili bilgilerini büyük sıklıkta internetten ya da arkadaşından ve okuldan öğrendiği görülmüş olup; ailelerinden kontrasepsiyon yöntemlerine dair bilgi edinme sıklıkları çok düşük bulunmuştur. Kaya ve arkadaşlarının çalışmasında da çalışmamızla paralel şekilde bulunmuştur.⁽⁴⁾ Dünyada ve ülkemizde aile planlaması, kontrasepsiyon gibi cinsellikle bağlantısı olan konularda din kuralları, ön yargılar, tabular, örf ve adetler etkili olmaktadır. Çalışmamız sonucundaki genç erkeklerin aileden bilgi edinme sıklıklarındaki düşük oranlar kültürel ve aile içi dinamiklerle ilişkili olabilir.

Cinsel birliktelik yaşadığı halde kontraseptif yöntem kullanmayanların kontraseptif yöntemlerin cinsel isteği azalttığını, pahalı olduğunu düşünmeleri, kontraseptif yöntemin gerekli olduğunu düşünmemeleri ve yan etkilerinden dolayı çekinmeleri nedeni ile kullanmadıkları belirtilmiştir. Belirtilen nedenler bu konudaki bilinç ve bilgi düzeyinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Aile planlaması (AP) hizmetlerinde istenilen başarıya ulaşabilmek için erkeklerin AP konusunda sorumluluk almaları ve bunu bilgili ve bilinçli bir şekilde yapmaları önemlidir.

Çalışmamızda kontraseptif yöntemleri seçerken yöntemin etkinliği, cinsel isteği azaltmaması, partnerin memnuniyeti ve yöntemin kullanımının hızlı ve kolay olması en sık dikkat edilmesi gereken faktörler olarak belirtilmiştir.

Çalışmamız genç erişkin örnekleminde yapılması ve yeni neslin bu konudaki yaklaşımının görülmesi açısından literatüre ışık tutacak niteliktedir. Çalışmamızın medeni durum ayrımı olmaksızın yapılması tüm genç erişkinlerdeki durum saptaması ve etkili faktörleri değerlendirmesi açısından da ülkemiz literatüründeki çalışmalar arasında fark yaratmaktadır.

Çalışmamızın en önemli kısıtlılığı web üzerinden yapılmasıdır. Çalışmanın tüm dünyayı etkisi altına alan COVID 19 pandemisi sürecinde yapılması ve bu süreçte hedef örnekleminiz olan genç erişkinlerin bir kısmının öğrenci olması nedeniyle bu kişilere ancak web üzerinden ulaşabilme durumumuz olmuştur. Web üzerinden planlanması nedeni ile çalışma sonuçları tüm genç erişkin evrenine genellenemeyecektir.

Sonuç

Aile planlaması ile ilgili programlarda yakın geçmişe kadar hep kadınlar üzerinde odaklanılmış ve aile planlaması eğitim ve uygulamalarında hedef grup olarak kadınlar ele alınmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kontraseptif yöntemi eşlerden hangisi kullanırsa kullansın, kontrasepsiyon ve fertilitate kararında erkek belirleyici olmaktadır, bu sebeple hem aile planlaması hizmetlerinde hem de konu ile ilgili araştırmalarda en az kadın grubu kadar hedef grup kabul edilmesi gereği açıktır.

Çalışmamız genç erişkin erkek örnekleminde yapılmış olup sonuç olarak erkeklerin yarıdan fazlasının birlikteliğinde erkek kontraseptif yöntemi kullandığı görülmüştür. Bu oranların artması, erkeklerin aile planlamasında partneri ile ortak karar vererek müdahil olması, erkeklerin bilgi düzeylerinin artırılması için özellikle birinci basamak sağlık merkezlerinde ve aile sağlığı merkezlerinde evlilik öncesi başvuruların bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar:

1. World Health Organization. Family Planning - A global handbook for providers 2018 edition <https://www.who.int/reproductive-health/publications/fp-global-hanbook/en/> adresinden 04.08.2020 tarihinde erişilmiştir.
2. Gavas E, İnal S. Türkiye’de kadınların aile planlaması yöntemleri kullanma durumları ve tutumları: Sistematik derleme. Sağlık Ve Yaşam Bilimleri Dergisi 2019; 1(2), 37-43.
3. Evlilik öncesi danışmanlık rehberi. <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekut-uphane/kitaplar/Evlilikoncesi%20DanismanlikRehberi.pdf> adresinden 04.08.2020 tarihinde erişilmiştir.
4. Kaya M, Özgülner N. İstanbul’da bir aile hekimine kayıtlı erkeklerin gebelikten korunma durumu ve gereksinimlerinin araştırılması. Turk J Public Health 2020;18(1):39-53.
5. Akın L, Özaydın N, Aslan D. Türkiye’de evli erkeklerin aile planlaması yöntemlerini kullanmalarını etkileyen faktörler: Gülhane Tıp Dergisi 2006;48(2):63- 9.
6. Depe Y, Erenel A. Erkeklerin aile planlamasına ilişkin görüş ve davranışları. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2006;10(3):29-36.
7. Altay B, Gönener D. Evli erkeklerin aile planlaması yöntemlerini bilme ve kullanma durumları ve etkileyen faktörler. Fırat Tıp Dergisi 2009;14(1):56-64.
8. Adelekan A, Omoregie P, Edoni E. Male Involvement in Family Planning: Challenges and Way Forward. International Journal of Population Research 2014; 2014:1-9.
9. Ankomah A, Anyanti J, Adebayo S, Giwa A. Barriers to contraceptive use among married young adults in Nigeria: a qualitative study. International Journal of Tropical Disease & Health 2013; 3(3): 267–82.
10. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, 2018. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/t_nsa2018/rapor/TNSA_2018_ana_rapor.pdf. adresinden 07.08.2020 tarihinde erişilmiştir.
11. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, 2014. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/t_nsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_ra_por.pdf. adresinden 07.08.2020 tarihinde erişilmiştir.
12. Sankazan S, Yıldız A. Ankara Eli Deliler köyündeki evli erkeklerin aile planlaması ile ilgili bilgi tutum ve davranışları. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 2002; 55(1): 41-50.
13. İzol V, Değer M, Arıdoğan A. Erkek kontrasepsiyon yöntemleri. Androloji Bülteni 2013; 15(53): 117-21.
14. Altuntaş H, Telatar G, Albay S, Arık D, Batıkhan H, Berkel B ve ark. Ankara’da bir süt ürünleri fabrikasında çalışan erkek işçilerin aile planlaması konusundaki bazı bilgi, davranış ve görüşlerinin saptanması. Sağlık ve Toplum 2005;15(4): 89-97.
15. Kitiş Y, Bilgili N, Karaçam Z. Gülveren Sağlık Ocağı bölgesinde yaşayan erkeklerin aile planlamasına ilişkin görüşleri ve karara katılma durumları. Sağlık ve Toplum 2004; 14(1): 56-66.
16. Albert AE, Warner DL, Hatcher RA, Trussell J, Bennett C. Condom use among female commercial sex workers in Nevada’s legal brothels. Am J Public Health 1995;85: 1514–20.
17. Pinkerton SD, Dyatlov RV, DiFranceisco W, et al. HIV/AIDS knowledge and attitudes of STD clinic attendees in St. Petersburg, Russia. AIDS Behav 2003; 7:221-8.

Alıntı Kodu: Ayhan Başer D. ve ark. Genç erişkin erkeklerin kontrasepsiyon yöntemleri kullanım durumları ve etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. Jour Turk Fam Phy 2020; 11 (4): 159-170. Doi: 10.15511/tjtfp.20.00459.